

Samenvatting

Ontwikkelingsprogramma

Groene Hart

Lijnen voor de toekomst

Met het Ontwikkelingsprogramma zet de Stuurgroep Groene Hart van de drie provincies Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland lijnen uit voor de ontwikkeling van dit gebied.

Vertretpunt is de opgave uit de Nota Ruimte en de vraag van het Rijk om een concreet Uitvoeringsprogramma te maken voor het Groene Hart als Nationaal Landschap. Doel is om het Groene Hart te ontwikkelen als een landschappelijk mooi, ecologisch waardevol en economisch vitaal gebied. Landschappelijke, sociaal-economische en toeristisch-recreatieve functies van het Groene Hart stellen ieder hun eigen eisen aan die ontwikkeling. Bijzondere aandacht heeft de positie van de boeren. Zij spelen vanoudsher een belangrijke rol in het open houden van het landschap. Agrarisch ondernemerschap zal van groot belang blijven bij bestaande en ook bij nieuwe vormen van landgebruik.

De provincies vinden vier zaken belangrijk voor de toekomst van het Groene Hart en willen daar vooral aan werken:

1. Het Groene Hart nationaal en internationaal op de kaart;
2. Groene Hart-kwaliteit bij wonen en werken;
3. Transitie van de veenweidegebieden;
4. Een nieuwe toekomst voor de droogmakerijen.

Voorbeeldfunctie van iconen

Voor elk van deze accenten zijn iconen benoemd: concrete projecten waarmee de drie betrokken provincies (Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland) al op korte termijn aan de slag gaan met tijd, geld en bestuurlijke aandacht. De iconen laten de gewenste kwaliteit van het gebied zien; ze bepalen de standaard voor toekomstige ontwikkelingen in het Groene Hart. In totaal zijn er tien iconen.

Het Groene Hart

nationaal en internationaal op de kaart:

1. Organisatie voor merk en marketing

Een sterke merknaam van het Groene Hart is een belangrijke ruggensteun voor particuliere economische initiatieven. Een grotere toestroom van publiek kan ook voor andersoortige economische activiteiten de bekendheid en het draagvlak vergroten. Een goed verankerde organisatie voor merk en marketing kan de merknaam bewaken en particuliere initiatieven ondersteunen. Het nieuwe bezoekerscentrum Wierickerschans (gereed in 2006) is de plek waar de organisatie het best zichtbaar wordt. Het is een onderdeel van de restauratie van het historische fort Wierickerschans.

2. Recreatief routenetwerk

Het vergroten van de recreatieve toegankelijkheid is bij uitstek een manier om het Groene Hart beleefbaar te maken voor de bewoners van de Randstad en om de identiteit van het gebied te verstevigen. Daarnaast kan recreatie een impuls geven aan de economie van het landelijk gebied. Op korte termijn (uiterlijk in 2007) moet dat tot resultaten leiden.

Groene Hart-kwaliteit bij wonen en werken:

3. De Groene Uitweg

De Groene Uitweg omvat het gebied tussen Amsterdam, Bussum en het IJmeer. Ondanks dat hier een spanning is tussen de wensen voor landbouw en natuur, is de huidige kwaliteit van het landelijk gebied goed. Die kwaliteit komt echter onder druk te staan door stedelijke functies en de aanleg van nieuwe infrastructuur. Het project zoekt naar versterking van de ruimtelijke kwaliteit, die ruimte kan geven aan nieuwe infrastructuur.

4. Venster Bodegraven-Woerden

Het Groene Hart wordt doorsneden door rijkswegen en andere infrastructuur. Dat maakt het mogelijk om het landschap vanaf de weg of het spoor te beleven: open vensters. Om de open vensters veilig te stellen, is een actieve inrichtings- en beheerstrategie nodig. Het venster tussen Bodegraven en Woerden kan als inspirerend voorbeeldproject dienen.

5. Oude Rijnzone

Doelstelling van dit project is hoogwaardige woon- en leefmilieus te creëren en nieuwe vestigingsmogelijkheden voor bedrijven te bieden. Het gaat hier vooral om een sturingsvraag: hoe zijn de uiteenlopende kwaliteiten inhoudelijk en organisatorisch te koppelen tot een samenhangende Groene Hart-kwaliteit? Dat moet op korte termijn tenminste leiden tot zekerheid over de financiering van de groene kwaliteit.

Transitie van veenweidegebieden:

6. Natte As

Door Nederland wordt van noord naar zuid een robuuste ecologische verbinding voor natte natuur aangelegd. Deze Natte As loopt door het Groene Hart. Het project bevindt zich nog in de verkenningfase. Het Rijk betaalt een deel van de kosten, de rest wordt aan de provincies overgelaten. Het is de bedoeling om de Natte As te gebruiken als een middel om de ontwikkeling van de veenweidegebieden richting natuur en recreatie een impuls te geven.

7. De Venen

Meer natuur en recreatie en een betere toekomst voor de landbouw zijn de doelen van het project De Venen. Dit lopende project behoeft extra geld en menskracht en kampt met de complexiteit van het watersysteem. De provincies voeren de regie. Waterschappen moeten mee investeren in het duurzamer maken van het watersysteem; gemeenten moeten met ruimtelijk beleid de gewenste ontwikkelingen ondersteunen en mee investeren in de recreatieve en sociaal-economische mogelijkheden. Behalve van de provincies is ook steun van het Rijk onontbeerlijk.

8. Krimpenerwaard

In het veenweidepact voor de Krimpenerwaard worden afspraken gemaakt over de gebiedsontwikkeling. Het grondgebruik volgt hier het waterpeil. In het laaggelegen veengebied is veelal natte natuur voorzien. In het zuiden ligt de veengrond hoger. Hier zijn en blijven de condities voor de landbouw voor langere tijd goed.

Een nieuwe toekomst voor droogmakerijen:

9. Horstermeerpolder

De Horstermeerpolder is een droogmakerij midden in de laag gelegen Vechtstreek. Het project combineert landinrichting (landbouw en natuur) met waterberging. Er wordt gezocht naar functiecombinaties. De oplossing kan al op korte termijn een voorbeeldfunctie hebben voor de aanpak van de waterproblematiek in droogmakerijen.

10. Goot-Mijdrecht Noord

De aanpak van deze polder, die in de Venen ligt, is een eerste oefening voor de nieuwe toekomst van droogmakerijen. De waterproblematiek is manifest aanwezig. Het water vervuult, de bodem daalt en bij overvloedige regenval kan het water niet altijd op tijd worden weggepompt. Het icoonproject start met een integrale verkenning naar de mogelijkheden van een duurzame, innovatieve inrichting.

Ontwikkelingsperspectief door kwaliteitszonering

De drie provincies waarin het Groene Hart ligt, hebben van het Rijk de opdracht gekregen een Uitvoeringsprogramma te maken voor dit gebied. Uitgangspunt is de Nota Ruimte, waarin het Groene Hart is aangewezen als Nationaal Landschap. Daaraan wordt een beleid gekoppeld dat stelt: "Landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten van Nationale Landschappen moeten behouden blijven, duurzaam beheerd en waar mogelijk versterkt worden. In samenhang hiermee zal de toeristisch-recreatieve betekenis moeten toenemen. Binnen Nationale Landschappen is daarom 'behoud door ontwikkeling' het uitgangspunt voor het ruimtelijk beleid. Uitgangspunt is dat de Nationale Landschappen zich sociaal-economisch voldoende moeten kunnen ontwikkelen, terwijl de bijzondere kwaliteiten van het gebied worden behouden of versterkt". De provincies voeren via een gezamenlijke Stuurgroep de regie op het gehele traject.

Het Groene Hart ontwikkelt zich sinds de jaren tachtig van een rationeel ingericht productielandschap tot een multifunctioneel landschap. Die trend zal voorlopig doorzetten, maar meer dan nu zal het watersysteem bepalend zijn voor het grondgebruik. De gangbare praktijk waarin het waterpeil wordt aangepast aan het grondgebruik, maakt het watersysteem kwetsbaar, duur en complex, zeker gezien de grotere hoeveelheden water die in de toekomst op het Groene Hart afkomen. In dit landschap zullen grondgebruikers een grote variatie aan economische activiteiten ontplooiën, van melkveehouderij tot recreatie, waterberging, zorg, natuur- en landschapsbeheer, enzovoort.

Het huidige gebruik leidt tot een versnipperde waterhuishouding die een zeer intensief beheer zal vergen. Door een voortgaand proces van inklinking en oxidatie zal het veen plaatselijk verdwijnen. De toekomst van de landbouw, de belangrijkste economische drager van het landschap, staat verder onder invloed van bewegingen op de internationale markt. Er is nog weinig zicht op nieuwe kansen voor de droogmakerijen. Die kennisachterstand moet in hoog tempo worden ingelopen, daarom staan de droogmakerijen prominent op de beleidsagenda.

Het Groene Hart is onlosmakelijk onderdeel van de Randstad, het sociaal-economische netwerk van grote steden en open ruimte. Productieruimte maakt plaats voor consumptieruimte: mensen willen van het landschap kunnen genieten. Aspecten als beleving, cultuurhistorie en ecologische waarde komen in beeld als gelijkwaardige kwaliteiten van het landelijk gebied, naast de landbouw. Ook als woon- en werkomgeving heeft het Groene Hart iets toe te voegen aan de Randstad. Er is een groeiende behoefte aan woon- en werkmilieus in of nabij het groen, en er ontstaat steeds meer zicht op de mogelijkheden om de ruimtelijk-economische ontwikkeling te benutten voor investeringen in het landschap.

De verschillen binnen het Groene Hart nemen door deze ontwikkelingen toe. De variatie in kwaliteiten en mogelijkheden vraagt om een per gebied toegespitst ruimtelijk beleid. De kwaliteitszonering die is opgenomen in de Nota Ruimte, is geconcretiseerd. Dat is gebeurd volgens de lagenbenadering, een systeem voor de ruimtelijke ordening waarbij keuzes voor het grondgebruik worden afgestemd op de bestaande en gewenste kwaliteit van bodem en water en op het netwerk van infrastructuur.

Ambitie

De ambitie van de Stuurgroep luidt: "De provincies Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Holland ontwikkelen samen met andere partijen een landschappelijk mooi, ecologisch waardevol en economisch vitaal Groene Hart, waar het voor inwoners en recreanten goed toeven is". Dit gebeurt vanuit het besef dat het Groene Hart een integraal onderdeel is van het internationaal concurrerende stedelijke netwerk van de Randstad.

Voor een krachtige aanpak is draagvlak bij de gemeenten essentieel. Gemeenten zijn niet zelden trots op hun positie in het Groene Hart, maar moeten zich wel erkend voelen in hun ruimtelijke, economische en sociaal-maatschappelijke problematiek. Het ontwikkelingsprogramma doet dat door het

ontwikkelingspotentieel van het Groene Hart te benoemen en door een gedifferentieerde aanpak, waarbij elke gemeente wordt benaderd vanuit zijn positie in het landschap. Dat vraagt om snelle actie, want stedelijke ontwikkelingen verlopen snel en hebben een onomkeerbaar effect op het landschap.

De maatschappelijke belangstelling voor het Groene Hart is groot. Maar de waardering wordt soms te veel op de proef gesteld. Het water zet de opgave op scherp, maar in termen van draagvlak geldt dat misschien nog wel meer voor de ontoegankelijkheid of zelfs de onzichtbaarheid van het Groene Hart. De maatschappelijke waardering voor het landelijk gebied, en daarmee het draagvlak voor investeringen, is sterk afhankelijk van de mate waarin bewoners en bezoekers ervan kunnen genieten. De bereikbaarheid en toegankelijkheid van het landschap moeten worden verbeterd, wil het Groene Hart zijn betekenis voor het woon- en werkmilieu in de hele Randstad waarmaken.

De eerste jaren ligt het accent voor het landelijk gebied (de veenweidegebieden en de droogmakerijen) op het creëren van de condities voor duurzaamheid en leefbaarheid. De positie van de landbouw staat daarbij nadrukkelijk op de agenda. Waar gebieden natter worden ontstaat ruimte voor natuur en recreatie. In specifieke gebieden is er een perspectief voor agrariërs voor overgang of verbreding van traditionele landbouw naar natuur- en landschapgerichte of recreatieve bedrijven. Ook de ontwikkelingen in de Europese en de nationale landbouwpolitiek zijn daarbij van invloed.

Voor het stedelijke programma tot 2020 ligt het accent op het borgen van een kwaliteit die past bij het Groene Hart, als nationaal landschap en als onderdeel van de Randstad. Het toeristisch-recreatief product vraagt om concrete acties die op korte termijn tot verbetering en vergroting van het aanbod leiden.

Programmering

Het projectenprogramma bestaat uit drie categorieën. De genoemde 'iconen' zijn projecten die essentieel zijn voor het slagen van het Ontwikkelingsprogramma (vanwege hun ruimtelijke betekenis of vanwege het mobiliseren van het netwerk dat nodig is voor de uitvoering) en een voorbeeldfunctie hebben voor het hele Groene Hart. De selectie van de iconen is erop gericht om de maatschappelijke energie, menskracht en middelen vooral in te zetten op kansrijke projecten die staan voor een van de vier uitvoeringsaccenten en daarmee voor het ontwikkelingsperspectief van het Groene Hart. Indien nodig richt de Stuurgroep zich op het expliciteren en uitdragen van de noodzaak van een project en op het genereren van extra middelen. De Stuurgroep benoemt het op korte termijn te behalen resultaat en richt haar programmatische sturing op het bereiken daarvan.

Naast de icoonprojecten lopen er 22 gebiedsgerichte projecten in het Groene Hart, sommige in voorbereiding en andere al in uitvoering. Deze projecten vormen de tweede categorie. Ze worden in principe aangestuurd door de betreffende provincie. De projecten delen mee in de reguliere middelen voor het Groene Hart. Waar nodig en mogelijk, gezien het stadium van de planvorming, vinden koersaanpassingen plaats, met het ontwikkelingsperspectief als richtsnoer. Het is de bedoeling dat in het Groene Hart een creatieve concurrentie tot stand komt, waarmee ook deze projecten kunnen promoveren naar de iconenlijst.

Een aantal onderdelen van de kwaliteitszonering zijn nog niet meteen rijp voor uitvoering. Dit zijn vernieuwende onderdelen, onder meer over de droogmakerijen, of onderdelen die reageren op recente beleidsprioriteiten, zoals de waterkwaliteit. Tezamen vormen zij de beleidsagenda. Activiteiten van de Groene Hart-provincies en samenwerkingspartners zijn in eerste instantie gericht op het mobiliseren van de kennis en creativiteit, teneinde deze opgaven uit te kunnen werken tot uitvoerbare voorstellen.

Groene Hart

Iconen van het Groene Hart

het Groene Hart nationaal en internationaal op de kaart

1. Organisatie voor merk en marketing
2. Recreatief routenetwerk

Groene Hart-kwaliteit bij wonen en werken

3. De Groene Uitweg
4. Venster Bodegraven-Woerden
5. Oude Rijnzone

de transitie van de veenweidegebieden

6. Natte As
7. De Venen
8. Krimpenerwaard

een nieuwe toekomst voor de droogmakerijen

9. Horstermeerpolder
10. Groot-Mijdrecht Noord

Stuurgroep Groene Hart van de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht

Nadere informatie:

Programmabureau Groene Hart
 p/a Provinciehuis Utrecht, Pythagoraslaan 101, Utrecht
 Postbus 80300, 3508 TH, Utrecht
 telefoon: 030-2582760, fax: 030-2582130, www.groene-hart.nl

Ontwikkelingsprogramma
Groene Hart